

Kortere anmeldelser

CLAUS MØLLER JØRGENSEN & CARSTEN TAGE NIELSEN (red.): *Historisk analyse – nye teorier og metoder*. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg 2001, 242 sider, kr. 198, ISBN 87-7867-125-6.

Historisk analyse – nye teorier og metoder består af syv metodisk-teoretiske bidrag med A.D. Jørgensens klassiker *Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie* (1. udg. 1882) som omdrejningspunkt. I modsætning til, hvad titlen kunne forlede til at tro, har det ikke været forfatterpanelets ambition at lave en traditionel lærebog om de senere årtiers teoretisk-metodiske inspirationer og modestrømninger. Selv om alle syv bidrag forholder sig til A.D. Jørgensens *Fyrretyve Fortællinger*, har det heller ikke været meningen først og fremmest at bidrage til forståelsen af dette den nyere danske historiografis erindringspolitiske værk par excellence. Tanken har derimod været at lave »en anderledes metodebog«, og projektet udspringer direkte af det SHF-finansierede Netværk for Historieteori og Historiografi (1999-2001), hvis debatskabende målsætning bogen viderefører. Antologien er skrevet af styregruppen bag netværket, der på et møde i et sommerhus på Helgenæs i foråret 1999 fik den idé at præsentere de forskellige teoretiske og metodiske tilgange, der optog dem, ved at applicere dem på et og samme historiske materiale, nemlig A.D. Jørgensens *Fyrretyve Fortællinger*.

I bogens indledning gør redaktørerne rede for, hvordan inspirationen fra Helgenæs blev omsat til virkelighed, og de lægger ikke skjul på de vanskeligheder, der meldte sig, da manuskripterne forelå. Der består jo en ganske tæt sammenhæng mellem de styrende spørgsmål og teorier, de relevante metoder og det potentielle kildemateriale. Eller med et gastronomisk billede: Hvis målet er at demonstrere mange forskellige kulinariske teknikker, er det ved nærmere eftertanke måske mindre hensigtsmæssigt at lægge sig fast på et ganske vist let tilgængeligt og temmelig lækkert, men dog snævert udvalg af råvarer. Sammen med den vilkårlige begrænsning af forfatterkollegiet til netværkets styregruppe sætter det grænser for, hvad bogen kan yde i forhold til sin oprindelige ambition: med debatskabende sigte at præsentere en række nyere teorier og metoder.

Derfor er der så meget mere grund til at lægge vægt på, at redaktørerne i indledningen udpeger de historiestuderende som bogens primære målgruppe. Det er i relation til denne målgruppe, at den til tider ordrige stil, den udpenslede selvrefleksion og de demonstrative teoretisk-metodiske armbøjninger giver mening. Alt dette kan, forhåbentligvis, bidrage til at give de studerende indblik i det historiske arbejdes proceskarakter og i den ikke altid ukomplicerede eller smertefri omsætning af store teorier og klare principper til konkrete undersøgelser.

Det bidrag, der går længst i retning af bevidst at afspejle processen, er Liv Egholms og Lene Wuls »mikrohistoriske« analyse. De to forfatteres personlige

stil og hudløse ærlighed kan måske bidrage til at afmystificere forskningsprocessen, men skjuler ikke, at de *Fyrretyve Fortællinger* kun dårligt egner sig som mur til at spille mikrohistorisk bold op ad. Claus Møller Jørgensens begrebsafklarende bidrag er lidt i samme stil, men langt strammere komponeret, ja så stramt, at det nærmest knækker over i en teoretisk og en praktisk del. Efter lidt klar og kontant begrebsteoretisk gymnastik med det funktionelle kildebegreb, teksten og konteksten i centrum leverer han i anden halvdel af sit bidrag en noget kortfattet, men udmærket kontekstuel analyse af det nationale hos A.D. Jørgensen i almindelighed og i de *Fyrretyve Fortællinger* i særdeleshed.

En af Møller Jørgensens gode teoretiske pointer er, at »konteksten er afhængig af spørgsmålet til teksten, og dette spørgsmål forudsætter i sig selv en teori om, hvilken kontekst det giver mening at se teksten i« (s. 60). Dette illustreres på bedste vis i Anne Trine Larsens bidrag, der forsøger en diskursanalytisk og kønshistorisk analyse af de *Fyrretyve Fortællinger*, bl.a. ved at kontrastere kapitlerne om tiden 1848-64 med de tilsvarende afsnit i Søren Mørchs *Den sidste Danmarkshistorie* (1997). Som demonstration af, hvordan en analyse skematisk kan gennemføres, har bidraget måske værdi, men i øvrigt er udbyttet magert og til dels misvisende. Det skyldes, at forfatteren stiller sig naiv an og nægter at tage hensyn til de implicite og antydede betydningslag, der ikke kan indfanges af hendes kønsteoretiske begrebsapparat. Det kommer f.eks. til udtryk i påstanden om, at hverken bagsidetekst eller forord giver svar på spørgsmålet om, hvorfor de *Fyrretyve Fortællinger* er en umistelig del af vor kulturarv. Når bagsideteksten til den seneste serie genudgivelser af de *Fyrretyve Fortællinger* taler om, at bogen formidler »vor kulturarv til de generationer, der skal afgøre vort lands rolle i fremtidens Europa«, og når Lorenz Rerup i forordet karakteriserer bogen som »en håndsrækning til mennesker, som en fremmed magt ville omnationalisere«, og tilføjer, at A.D. Jørgensen derfor »har noget at sige os i dag, hvor det er vigtigt at fastholde vor historiske, sociale og kulturelle baggrund«, så betyder det oversat til jævnt dansk, at EF/EU har overtaget den rolle som trussel mod Danmarks kulturelle og politiske eksistens, som Tyskland spiller i de *Fyrretyve Fortællinger*. Dette standpunkt og historiesyn er absolut værd at diskutere, men det lader sig næppe gøre fra kønshistorisk hold. Hvis man ville fastholde det kønshistoriske perspektiv, måtte man gå ud over de *Fyrretyve Fortællinger* og f.eks. se på de diskursive felter »fædreland« og »modersmål« og på det tilsyneladende paradoks, at når fædrelandet personificeres, så sker det i feminin form som »Mor Danmark«!

I det hele taget demonstrerer bogens forskellige bidrag klart det uheldige i kombinationen af stærk teoretisk inspiration og koncentration om en løsrevet tekst. Det synes i hvert fald denne anmelder klart, at bogens bedste bidrag, både med hensyn til det teoretiske og med hensyn til forståelsen og perspektivering af de *Fyrretyve Fortællinger*, er dem, hvor forfatterne inddrager en bredere kontekst. Det gælder først og fremmest Mads Mordhorst, der placerer de *Fyrretyve Fortællinger* i relation til det 19. århundredes (og A.D. Jørgensens) centrale historieteoretiske dilemma: forholdet mellem erindringspolitiske »fortælling(er)« og videnskabelig »historie«. Mordhorsts bidrag er nok det, der kommer tættest på en god, traditionel historiografisk artikel, bl.a. fordi han har valgt at udskille den eksplicite selvrefleksion, forfatterkollegiet har pålagt sig selv, i en efterskrift, nærmest en slags »kritik og selvkritik«.

Også Carsten Tage Nielsens bidrag bæres oppe af en større teoretisk og historiografisk sammenhæng, der i dette tilfælde er de *Fyrretyve Fortællinger* som national erindrings- og identitetspolitik. Denne indfaldsvinkel må siges at være

overordentlig nærliggende og relevant, når man tager i betragtning, at de *Fyrretyve Fortællinger* både dengang, de blev skrevet, og i dag, hvor de er genudgivet tre gange inden for de seneste ti år, har været forbundet med klare erindringspolitiske målsætninger. Analysen gennemføres i to trin. Først lidt teksthistorie, dvs. en kort gennemgang af omstændighederne omkring værkets tilblivelse og genudgivelser. Derefter følger en tekstanalyse med udgangspunkt i den blandt folkeskole- og gymnasielærere så højt elskede aktantmodel. På trods af at aktantmodellen, der er blevet til som et destillat af russiske folkeeventyr, heller ikke passer ret godt på de *Fyrretyve Fortællinger*, er det nok dette bidrag, der når dybest ned i de spændinger og dilemmaer, som den dag i dag gør de *Fyrretyve Fortællinger* til en læseværdig og fascinerende tekst. Også i dette bidrag er selvrefleksionen stort set koncentreret i et lille afsluttende afsnit, hvilket har gavnet læselighed og klarhed.

Hvis man på dette punkt i læsningen af *Historisk analyse – nye teorier og metoder* skulle være blevet træt af A.D. Jørgensen og de *Fyrretyve Fortællinger*, så er der hjælp at hente i Morten Ranums bidrag. Det bevæger sig langt fra den sædvanlige akademiske form og må nærmest betegnes som en gang metateoretisk sniksnak. I en aforistisk stream of consciousness-stil delagtiggøres vi i hans fragmenterede refleksioner over bøger, fortolkning, læsning, skrivning, historie, erindring – og en lille smule A.D. Jørgensen og hans *Fyrretyve Fortællinger*. Forfriskende og provokerende? Ja. Relevant og givende? Tja.

Rosinen i pølseenden udgøres af Dorthe Gert Simonsens analyse af det centrale begreb den danske »folkeejendommelighed« (nationalkarakter/-identitet). Analyse er måske så meget sagt, hvis man dermed mener definition, årsagsforklaring og perspektivering, for som det siges med en træffende metafor, så er den danske folkeejendommelighed de *Fyrretyve Fortællingers* forsvindingspunkt, dvs. det, som alt orienteres efter, men som i sidste instans unddrager sig observation. Dekonstruktion er derfor et bedre ord, og bidraget er et eksempel på, at analysestrategi og materiale, teori og empiri, har fundet hinanden. Det, der gør de *Fyrretyve Fortællinger* til en levende tekst, er jo som nævnt ikke mindst værkets mange indre spændinger og nuancer, en ustabil syntese bundet sammen af A.D. Jørgensens forfatterpersonlighed og fabelagtige stilistiske evner. Det er den slags spændinger, som ud fra formal logik eller snusfornuft er meningsløse eller uinteressante, men som den dekonstruktionistiske analyse lever af, og som i dette tilfælde viser sit værd.

Afsluttende kunne man spørge, om forfatterkollegiets ambition om at lave en anderledes metodebog, dvs. en alternativ undervisningsbog, er blevet virkeliggjort. Svaret må være stort set bekræftende. Adskillige af bidragene – et par stykker ganske vist ufrivilligt – kaster lys over teoretiske og metodiske problemer. Man kommer ikke hele paletten rundt, men det blev heller ikke stillet i udsigt. Selv om ingen af bidragene har fået ressourcer eller plads nok til en bredt anlagt analyse, så finder man desuden alligevel en del interessante betragtninger, kontekstualiseringer og analyser af det på mange måder enestående og grænseoverskridende værk: A.D. Jørgensens *Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie*.

Sebastian Olden-Jørgensen